

DOBÁK PÉTER–SÁGI JUDIT

## FOGYASZTÁSI HITELEK: NÖVEKVŐ ELADÓSODOTTSÁG?

Napjainkban számos kritika éri a magyar háztartások pénzügyi tudatosságát. Leginkább a megtakarítások hiányát, azon belül a készpénz és a rövid lejáratú bankbetétek magas arányát, valamint a kedvezőtlen kondíciójú hitelek állományának növekedését emelte ki a legtöbb elemzés.

Ebben a tanulmányban a következő téziseket állítottuk föl:

1. Magyarországon a lakosság túlzott eladósodottsága (nemzetközi összehasonlításban) vitatható, azonban az eladósodás dinamikája komoly pénzügyi kockázatot hordoz.
2. A hazai kamatmarzsok jelentősen meghaladják a fejlett országokban kialakult szintet, így az alacsonyabb hitelállományon keletkező törlesztési teher megközelelti a nemzetközi szintet.
3. A magyar lakosság pénzügyi kultúrája rendkívül alacsony szintű, így a nem megfelelő tájékozódás miatt komoly a veszélye az erőn felüli eladósodásnak.

Az utóbbi megállapításból következően, hangsúlyoztuk a fogyasztóvédelmi szabályok pontosítását, valamint ezzel összefüggésben kiemeltük a háztartások tájékoztatásának szükségességét.

Magyarországon a lakossági hitelpiac egészen a '90-es évek végéig elhanyagolható méretű volt. Miközben az ország GDP-je lassan növekedésnek indult, a háztartási hitelezés volumene stagnált, ezáltal a GDP-hez viszonyított aránya folyamatosan csökkent. Az első fordulat 1998-1999 táján következett be, ekkor kezdett élénkülni a fogyasztási hitelek piaca, majd 2001-ben – elsősorban a kormányzati intézkedések hatására – növekedésnek indult a lakáshitelpiac is, ami

2002 nyarától 2003 végéig – a lakástámogatási rendszer szigorításáig – elképesztő gyorsasággal bővült, maga mögé utasítva a piac többi szegmensét. Mindehhez persze elengedhetetlen volt az akkori kormányzati politika, miközben a fogyasztási hitelpiac „állami hátszél” nélkül próbált lépést tartani a lakás célú, túlnyomórészt támogatott hitelek piacának bővülésével. Az 1998–2004-es időszakban nagyon nagy ütemű fogyasztási célú eladósodásnak lehettünk tanúi. Az átlagos éves növe-

kedési ütem 45 százalékos volt. A piaci mechanizmusok létrehozta egy 1998 előtt gyakorlatilag nem létező, ma már azonban nemzetközi viszonylatban relatíve fejlettnak tekinthető fogyasztási hitelpiacot. A piacépítés dinamizmusa a szakértők és a piaci szereplők jó részét is meglepte. Jelenleg a fogyasztási hitelek 50 százalékos aránnyal rendelkeznek a teljes háztartási portfólióból, mely magasnak tekinthető. A háztartások kamat- és törlesztőterhének döntő része is fogyasztási hitelekből származik.<sup>1</sup>

#### „MÁSFÉL MILLIÓ BANKI ADÓS ORSZÁGA”<sup>2</sup>

A GfK Hungária felmérése alapján 2004-ben Magyarországon megközelítőleg 1,5 millió ember rendelkezik valamilyen hiteltermékkel. Az eladósodás üteme – elsősorban a lakás- és autóhitelezés dinamikájának visszaesése miatt – jelentősen mérséklődött ugyan az év folyamán, a bővülés még így is 14,5 százalék volt. A teljes lakossági hitelállományon belül a lakás célú hitelek növekedési ütemének lassulását nagymértékben kompenzálta a fogyasztási hitelek terjedése, azon belül is a nem hitelintézeti termékek piaca bővült a legdinamikusabban, utolérve ezáltal a hitelintézeti hitelek piaci részesedését, az állomány pedig a 680 milliárd forintos szintet. Összességében a banki fogyasztási hitelezés az első félévben megközelítő-

leg 13 százalékkal, míg az első háromnegyed évben 21 százalékkal növekedett. Ugyanezen növekedési ütemek 2003-ban csupán 9 és 13 százalékot mutattak. Mindez úgy következett be, hogy a keresleti és a kínálati tényezők egyaránt hatottak a növekedésre, és mind a kettő pozitív irányban járult hozzá az eredményhez. A Hitelezési felmérés alapján a bankok fogyasztási hitelezési hajlandósága a 2003-as tendencia folytatásaként 2004-ben is fokozatosan növekszik. A verseny egyre erősebbé válik. A bankok hitelképességi standardjait és hitelnyújtási feltételeiket enyhítik. 2004 második félévében is az enyhítés irányában mozdultak el, különös tekintettel az utolsó hónapokra, amikor az egyébként is megduplázódó vásárlási forgalomban rejlő lehetőségeket igyekezett minden pénzügyi intézet a lehető legnagyobb mértékben kiaknázni.<sup>3</sup>

Piackutatások szerint az adósságcsapda veszélye egyre többeket fenyeget: az adósok jelentős hányada jövedelmének akár negyedét törlesztésre fordítja. Németországban a háztartások nyolc százaléka törlesztési hiteleit késedelmesen, de ez az arány a keleti országrészben magasabb, ott tíz százalék számára jelent problémát a törlesztőrészek időbeni megfizetése, amint az a német családügyi minisztérium felméréséből kiderült. Ausztriában már magasabb adatokat mértek az elemzők, ott tizenöt százalékra teszik a késedelmesen fizető adósok arányát. Magyarországon egyelőre nem készült hasonló jellegű felmérés, de a szakértők egyetértenek abban, hogy az adós-

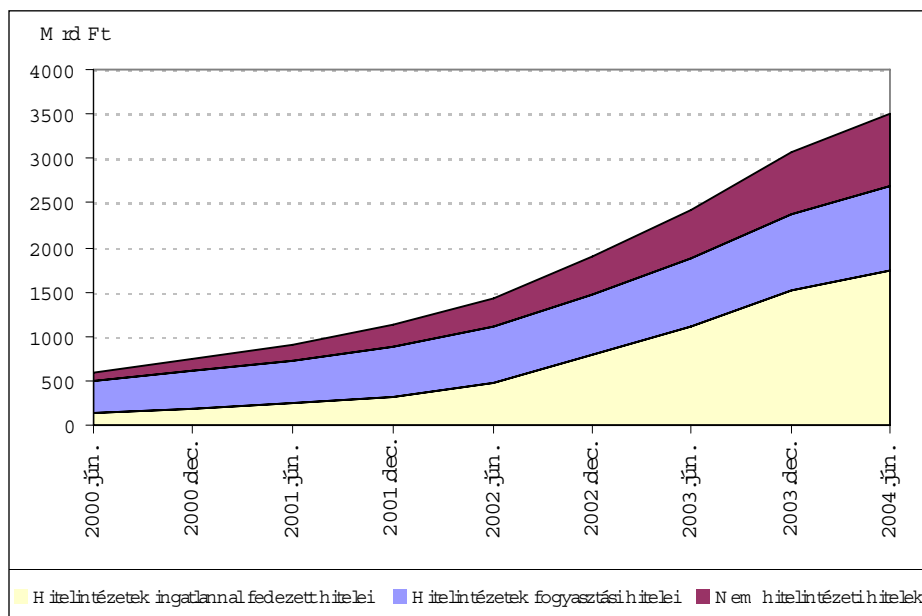
1 Bethlendi András – Nagyné Vas Erzsébet: A dinamikusán bővülő hazai fogyasztási hitelpiac a nemzetközi tendenciák tükrében.

2 index.hu

3 Jelentés a pénzügyi stabilitásról; MNB.

1. ábra

## Háztartáris adósságállomány alakulása



Forrás: MNB.

ságcsapdába kerültek aránya már megközelíti a nyugati szintet, és féltő, hogy ez az arány gyors ütemben tovább nőhet. Magyarországon a rendszerváltás relatív közelsége miatt még nem alakulhatott ki az a fajta fogyasztási, pénzügyi kultúra, ami megakadályozná a felelőtlen költekezést, és az ezzel járó eladósodást. A lakosság talán túl hirtelen szembesült a piacgazdasággal járó fogyasztási szabadsággal, ami veszélyeket rejt a jövő szempontjából. Varga Zoltán, a GfK Piackutató vezető pénzügykutatója szerint hazánkban egyre kisebb az eladósodás miatti aggodalom, a lakosok mind bátrabban nyúlnak hitelekhez. A bajt elsősorban az jelenti, hogy nem gondolnak több évre előre. Az újabb

kölcsön felvételénél csak arra figyelnek, hogy a bank által megadott törlesztőrészlet belefér-e még havi jövedelmükbe, de a szemre kicsi törlesztőrészlet fogyasztási hitel esetében is hat-hét éves eladósodáshoz vezet. A tartalékok azonban egyre csökkennek, a GfK friss kutatása szerint a kölcsönrel élők nagyobb része már havi jövedelmének negyedét fordítja adósságtörlesztésre, miközben két éve ez az arány tíz százalékot tett ki.<sup>4</sup>

A lakossági hitelezéssel szorosan összefüggő kérdés a megtakarítások alakulása. A jelenlegi tendencia csökkenést mutat a megtakarításokban, miközben a

4 Másfél millió banki adós ország; index.hu

hitelfelvételek száma dinamikusan nő. Megtakarítások híján a lakosság a jövőben is hitelekhez lesz kénytelen nyúlni, amennyiben halaszthatatlan kiadással találja magát szemben, és ez a körülmény akár adósságcsapdához is vezethet, ha meggondolatlanul vállal újabb kölcsönt. A legnagyobb probléma a fejletlen hazai pénzügyi kultúra, aminek következtében egy-egy csábítónak tűnő ajánlat is felelőtlen hitelfelvételeket idézhet elő. Pozitívum volt 2004 folyamán, hogy egy fordulat jelei rajzolódtak ki. Ez több okra is visszavezethető volt. Egyrészt az őszi tartalékolási időszak miatt többen raktak félre, mint ahányan újabb adósságba verték magukat, bár ez a karácsonyi vásárlási lázzal egy pillanat alatt a múlté lett, másrészt a banki betétek kamatai jó ideig a lélektani 10%-os határ fölött voltak, ami serkentőleg hatott a megtakarítási hajlamra. Megfigyelhető, hogy amint egy számszámjegyűvé válnak a kamatok, szinte azonnal alábbhagy a lendület. Jelenleg a betéti kamatok csökkenő tendenciát mutatnak, ma már gyakorlatilag nem lehet tíz százalék fölötti hozamra szert tenni, még nagy összegű betét elhelyezése esetén sem, ami azzal jár, hogy a rövid időre felélénkült megtakarítási kedv újra visszaesik. Egy 9,8 és egy 10,2 százalékos éves kamattal hirdetett lekötési lehetőség között csak 0,4 százalékpont ugyan a különbség, mégis elkezdődik a banki betétek csökkenése. Ez a fejlett országokban abban nyilvánul meg, hogy egyre többen keresik az alternatív megtakarításokat, a befektetési alapokat és az állampapírt, vagy akár a kockázatosabb befektetési lehetőségeket, mint amilyen a tőzsde.

A Magyarországon működő bankoknak azonban még nem kell tartaniuk komolyan a megtakarítások elvándorlásától. Az emberek nem képesek elszakadni a bankoktól, a pénzügyi betétek és a készpénz még mindig több mint a felét teszi ki a lakosság megtakarításainak, ami jóval nagyobb arány, mint a fejlett piacgazdaságokban. A betétek és a takarékönyvek mellett csak az ingatlant említik még sokan jó befektetésként.<sup>5</sup> Tekintettel arra, hogy jelenleg Magyarországon a tőzsde gyakorlatilag ismeretlen terület az átlagember számára, és a befektetési alapok sem ismertek széles körben, a megtakarítási kedv szinte kizárólag az aktuális betéti és állampapírhozományoktól, közvetlenül a jegybanki alapkamattól függ, ami hosszú távon bizonyosan csökkenni fog.

#### **DRASZTIKUSAN MEGNŐTT A NEMFIZETŐ ADÓK SZÁMA**

A túlzott eladósodottságra utalhat, hogy egy év alatt a nemfizető adósság száma 50%-kal emelkedett. Ennek eredményeképp 2004. június végén 180 ezer rossz vállalati és lakossági adósság és 280 ezer hiteltörlesztési mulasztást tartottak nyilván a Bankközi Adós- és Hitelinformációs Rendszerben (BAR). A BAR-adatbázisba a bankok azon ügyfeleik nevét, személyes azonosító adatait viszik be, akik legalább 90 napja nem fizetik hitelük törlesztőrészeit, illetve felhalmozott hátralékuk értéke meghaladja a mindenkori minimál-

5 Egy számszámjegyűvé lesznek a kamatok; index.hu a világgazdaság nyomán.

bért. A bankok arra használják a BAR-t, hogy hitelnyújtás előtt megbízhatóan ellenőrizni tudják, hogy a náluk hitelt felvenni szándékozó ügyfél rossz adósnak számít-e. Az az ügyfél, akinek a meghatározott feltételek alapján késedelmes hiteltartozása van az adatbázis szerint, annak a bankok nem nyújtanak újabb hitelt az előző tartozás hitelt érdemlő törlesztéséig és az azt követő öt évben.<sup>6</sup>

Persze vannak kivételek. A nagyfokú eladósodottság hatására elszaporodtak az olyan hirdetések, amik külön kiemelik, hogy a BAR-listás szereplés sem akadály a egy esetleges kölcsönnek. Az ilyen hirdetésekkel kapcsolatban azonban felmerül, hogy vajon mennyire etikus az efféle hitelezési tevékenység. Legfőképp annak fényében, hogy ezeken a hirdetésekben nem szerepel a THM (teljes hiteldíj mutató), ami kifejezné a kölcsön egy évre számított hozamát. Így az ilyen kötelezettséget vállalók egyrészt nem tudhatják előre, mit vállalnak, másrészt ezek az ajánlatok nem összehasonlíthatóak más hiteltermékekkel. Ezeknek a hirdetéseknek nyilvánvalóan a már egyébként is eladósodott emberek jelentik a célcsoportját, akik ezáltal csak még nagyobb bajba kerülnek, az adósságuk csak tovább gyűrűzik.

Nagy valószínűség szerint a BAR-ban regisztrált 180 ezer adós elsősorban meg gondolatlanból került nehéz helyzetbe, és vált számukra a felvett hitel teljesíthetlenné. Egyszerűen nem mérték föl elég alaposan jövedelmi helyzetüket, illetve jövőbeni kilátásaikat, vagy egyszerűen tájé-

koztatlanból mentek bele egy „rendkívül kedvező” ajánlat elfogadásába. Sokan úgy hiszik, annak való a hitel, akinek egyáltalán nincs pénze. A valóság nem ezt mutatja. A bankok a kockázat csökkentése érdekében csak annak adnak hitelt, aki megfelelő háttérrel (életkor, munkahely, kezes) és jövedelemmel rendelkezik, de nem minden esetben a jövedelem a legmeghatározóbb kritérium. Statisztikák bizonyítják, hogy az ügyfelek fizetési hajlandósága elsősorban nem a jövedelmükön múlik, hanem olyan nehezen számszerűsíthető tényezőknél, mint például az iskolai végzettség; így ezeket a tényezőket súlyuknak megfelelően kell figyelembe venni a bírálat folyamán. Naiv dolog lenne persze azt képzelni, hogy a BAR-ban szereplők közt senki sincs, aki egyszerűen ki akart bújni a tartozás megfizetése alól, de valószínűleg nem ez a jellemző. Mindenesetre a BAR bevezetésének egyik motiválója volt, hogy sokan újabb és újabb kölcsönökkel próbálták teljesíteni a gazdasági körülményeik kedvezőtlenebbé válása miatt teljesíthetlenné vált tartozásukat egy másik pénzügyintézetnél.

#### A MAGYARORSZÁGI PÉNZÜGYI KULTÚRÁRÓL

Ha szóba kerül a magyar lakosság eladósodottsága, sokan téves álláspontra helyezkednek anélkül, hogy behatóbban foglalkoztak volna a témával, vagy egyszerűen csak nem veszik figyelembe az összes fontos szempontot. Mindössze 15 év telt el a rendszerváltás óta, tehát gyakorlatilag ennyi időnk volt arra, hogy

<sup>6</sup> A hitelezési boom árnyoldala: 50%-kal nőtt a rossz adósok száma; portfolio.hu a Népszabadság nyomán.

utolérjük a nyugati szintet, ami több évtized alatt, a folyamatosan fejlődő piacgazdasággal és a kialakuló fogyasztói társadalommal párhuzamosan és összhangban érte el a mai szintet. Egy olyan hirtelen fordulat után, mint ami a piacgazdaság kialakulásával történt Magyarországon, ez a fokozatosság gyakorlatilag kizárt volt. Más szempontból ez a 15 év kevés ahhoz, hogy kialakuljon egy elfogadható szintű pénzügyi kultúra. A portfolio.hu – online gazdasági újság a következőképpen írt a problémáról egy 2004. szeptemberi szerkesztőségi állásfoglalásban: „*Úri huncutság ez kérem szépen*» – mondta a tőzsdéről K. József, s elvitte a pénzét a Baumagba fialtatni. A pénz elment, most K. József 300%-os THM-ű kölcsönből finanszírozza életét. A magyar lakosság pénzügyi kultúrája döbbenetesen alacsony színvonalú, az emberek tömegeinek szemelőtt a demagóg politikai ígéretek hatására egy paternalisztikus állam képe lebeg, amely majd megoldja problémáikat.”<sup>7</sup>

Számos kritika érte az elmúlt években a magyar lakosság pénzügyi tudatosságát. Leginkább a megtakarítások hiányát, azon belül a készpénz és a rövid lejáratú bankbetétek magas arányát, valamint a kedvezőtlen kondíciójú hitelek állományának növekedését emelte ki a legtöbb elemzés.

Ebben a tanulmányban a következő téziseket állítottuk föl:

1. Magyarországon a lakosság túlzott eladósodottsága (nemzetközi összehasonlításban) vitatható, azonban az el-

adósodás dinamikája komoly pénzügyi kockázatot hordoz.

2. A hazai kamatmarzsok jelentősen meghaladják a fejlett országokban kialakult szintet, így az alacsonyabb hitelállományon keletkező törlesztési teher megközelíti a nemzetközi szintet.
3. A magyar lakosság pénzügyi kultúrája rendkívül alacsony szintű, így jelentős a veszélye az erőn felüli eladósodásnak a nem megfelelő tájékozódás miatt.

#### AZ ELADÓSODOTTSÁG OKAI ÉS A FELMERÜLŐ KÉRDÉSEK

A magyarországi lakossági eladósodottság korántsem öltött drasztikus méreteket nemzetközi viszonylatban. Nem elhanyagolható viszont, hogy mi vezetett az eladósodottság elmúlt években megfigyelhető dinamikájú növekedéséhez. Vajon milyen veszélyeket rejt magában a folyamat, káros-e hosszú távon, és szükség van-e valamilyen változtatásra annak érdekében, hogy az esetleges káros hatások elkerülhetők legyenek, vagy a piac és a társadalom érettebbé válásával mindez automatikusan kialakul?

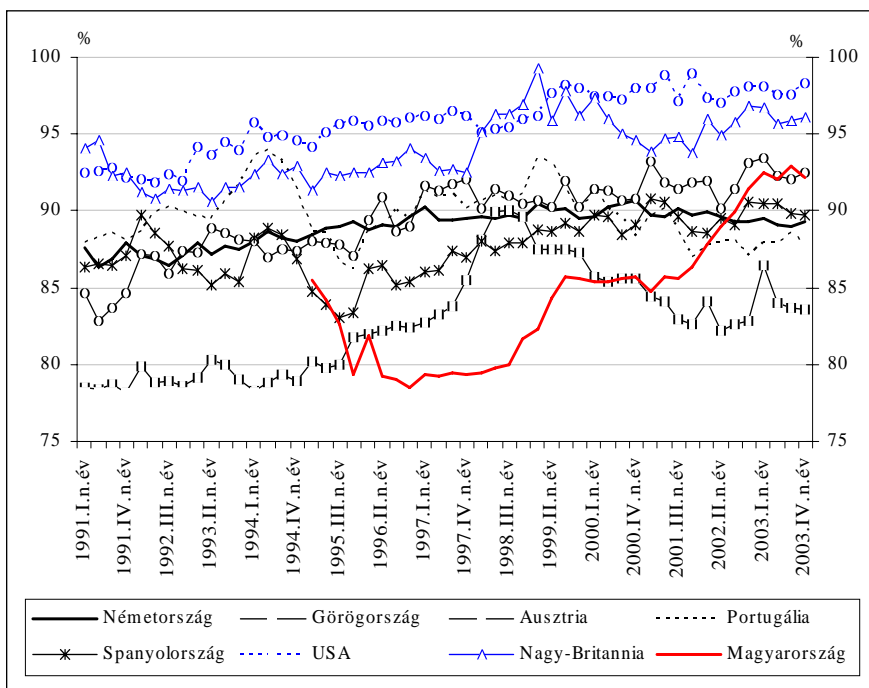
#### Fogyasztás és megtakarítás Magyarországon

A fogyasztási célú hitelezés piaca elválaszthatatlan a lakosság fogyasztási szokásaitól. A fogyasztási hitelek iránti kereslet egyenesen arányos a fogyasztási hajlandósággal, ami azt is jelenti, hogy annak ciklikussága a fogyasztási célú

<sup>7</sup> Se kecske, se káposzta – az árfolyamnyereség-adó buktája;  
<http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=45923>

2. ábra

## A fogyasztási ráta alakulása néhány fejlett országban



*Megjegyzés:* A fogyasztási rátát a fogyasztási kilátások és a rendelkezésre álló jövedelem hányadosaként definiáljuk.

*Forrás:* OECD, a magyar adat 2003-ra MNB becslés. (Jelentés a pénzügyi stabilitásról, MNB, 2004. december, 121. o.)

hitelezésben is megnyilvánul. A másik kérdés a megtakarítások alakulása és az ezzel kapcsolatos szokások. Ha egy társadalomban alacsony szintű a megtakarítási hajlandóság, egy-egy nagyobb kiadásra sokkal valószínűbben választják a fogyasztási hiteleket, és egyben egy esetleges fizetésképtelenségnek a kockázata is magasabb; azon egyszerű oknál fogva, hogy a megváltozott jövedelmi helyzetű adós nem rendelkezik tartalékokkal a nehezebb időszak átvészelésére, és könnyen olyan helyzetbe kerülhet,

hogy képtelen lesz időben törleszteni a hitelét.

A 2001 és 2003 közötti időszakban a fogyasztási és beruházási jellegű kiadások bővülése jelentősen fölülmúlta a jövedelmek növekedését, miközben a pénzügyi megtakarítások erőteljesen csökkentek. Ez a folyamat azt eredményezte, hogy a magyar lakosság egészen megközelítette a fejlett országok szintjét a jövedelemfelhasználást és a jövedelemarányos eladósodottságot tekintve. Az elmúlt évben a szektor által megtermelt jövedelmeknek

mintegy 92–93 százalékát fordították fogyasztási kiadásokra, ami nemzetközi összehasonlításban is magas értéknek tekintendő. Magasabb fogyasztási rátát csak a fejlett pénz- és tőkepiaci kultúrával rendelkező és hagyományosan az élénk belső keresletre építő angolszász országokban találunk.

2001 második felében kezdődött az a folyamat, aminek keretében a lakosság jövedelmének nagyfokú bővülési ütemét is meghaladta a fogyasztás bővülésének dinamikája. A két növekedési ütem közti rés 2003 második félévében zárult össze, aminek következtében a fogyasztás aránya a jövedelemhez képest stagnált az addigra elért szinten. A fogyasztási kiadásoknál csak a felhalmozási kiadások növekedtek dinamikusabban: míg az előbbi átlagosan 7,9 százalékkal nőtt évente, addig a felhalmozási kiadások átlagosan 20,6 százalékkal nőttek éves szinten, ami egyértelműen az állami lakástámogatási rendszerrel magyarázható. Ezen kiadások ilyen fokú növekedése együttesen azt eredményezte, hogy a háztartások nettó finanszírozó képessége meredeken csökkent, és a szezonálisan kiigazított adatok alapján a szektor 2003 második félévében már nettó hitelfelvevővé vált.

2004 első félévében egyaránt nőttek a háztartások fogyasztási és beruházási kiadásai, valamint a növekvő hitelfelvétel ellenére nagymértékben javult a nettó pénzügyi pozíciójuk. A reálbér-növekedés alacsony volt ugyan, de az egyéb jövedelmek, úgy mint a kamatjövedelmek, az osztalék- és árfolyamnyereség-jövedelmek, valamint az egyéni vállalkozók jövedelme erős növekedést mutattak. Mivel

a keletkező többletjövedelmeiket a háztartások elsősorban fogyasztásra költötték, a magas fogyasztási hajlandóság csak kis mértékben csökkent. A KSH 2004-es első féléves adatai alapján a fogyasztás növekedése csökkent a 2003-as szinthez képest, de még mindig dinamikusnak tekinthető. A lakástámogatási rendszer szigorítása és a magas hozamok azt eredményezték, hogy 2004 első félévére a háztartások nettó finanszírozási szükséglete nettó finanszírozási képességgé alakult. Az eladósodási ütem csökkent, de a devizaalapú lakáshitelezés és a fogyasztási hitelezés miatt továbbra is dinamikus maradt, viszont 2004 során növelni tudták megtakarításaikat. Ez a magas forinthozamoknak volt köszönhető, de egyben a kockázatosabb devizahitelezés elterjedésében is közrejátszott, ami újabb kérdéseket vet fel.

A lakosság körében jelenleg is egy alkalmazkodási folyamat zajlik, ami gyakorlatilag valamennyit felzárkózó, átalakuló gazdaságra jellemző volt az elmúlt évtizedekben. Ennek a folyamatnaként, a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan „*a háztartások is egy, a kevésbé fejlett országokban tapasztalt alacsonyabb fogyasztással és eladósodottsággal jellemezhető egyensúlyi állapot helyett új – a fejlett országokban tapasztaltaknak megfelelő – magasabb fogyasztással és eladósodottsággal párosuló egyensúlyi pályára állnak át.*”<sup>8</sup>

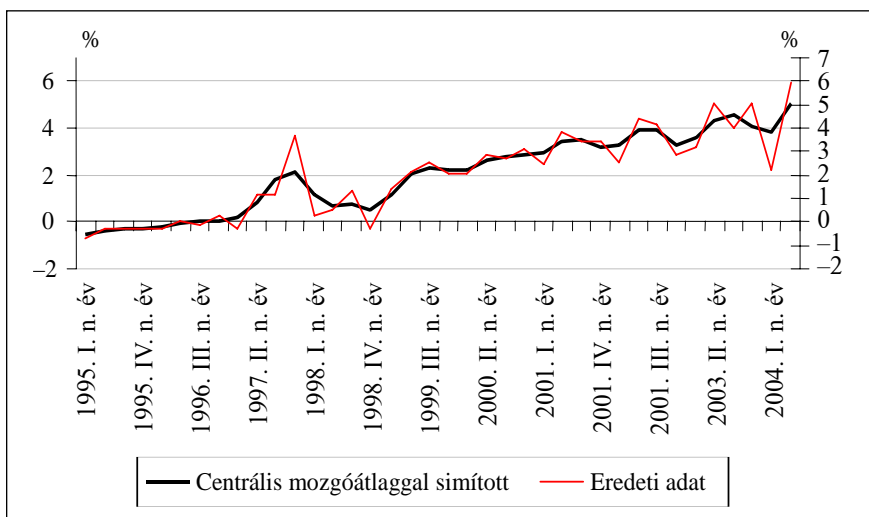
A kérdéssel kapcsolatos egyik álláspont szerint, mivel Magyarország az Európai Unió tagja, hosszú távon várható-

8 Jelentés a pénzügyi stabilitásról; MNB (2004 december) 121. o.



3. ábra

**A lakosság nettó fogyasztási célú hitelfelvételeinek aránya  
a fogyasztási kiadásaihoz képest**



*Forrás:* Jelentés a pénzügyi stabilitásról, MNB, 2004. december.

an az EU gazdasági jellemzőihez fog közeledni. Ez magával hozza azt is, hogy a háztartások fogyasztási-megtakarítási szokásai is az európai átlaghoz fognak idomulni, bár kétséges, hogy a magyar lakosság nagyfokú érzékenysége mennyiben módosul a megváltozott körülmények hatására. Pénzügyi szempontból nagy valószínűség szerint az Európában kialakult szerkezet jellemzi majd pár év múlva a magyar háztartásokat. Mindennek a legfőbb mozgatója az uniós csatlakozás hatására kialakuló kiélezettebb verseny a pénzügyi közvetítők magyarországi piacán, de a hosszú távú alkalmazkodást egy-szeri hatások is befolyásolhatják.

Kétségtelen, hogy a 2000-es évek elején a háztartások fogyasztási-megtakarítá-

si szokásainak változása egy a felzárkózó gazdaságokra jellemző átállási folyamat részeként alakult ki. Ugyanakkor ezt a folyamatot néhány egyedi tényező is gyorsította, amelyek hatásával hosszú távon nem számolhatunk. Ilyen volt például az államilag támogatott lakáshitel-rendszer kiterjesztése a használt lakásokra 2001-ben.

A következő években az eladósodási folyamat lassulásával lehet számolni, ugyanis a magas kamatterhek miatt a háztartások kötelezettségein képződő kamatkidadások már megközelítették az egyébként háromszor akkora eladósodottsági szinttel rendelkező fejlett európai országok szintjét. Így a további eladósodást, a hitelezés dinamikáját a hozamcsökkenés és a hitelköltségek csökkenése fogja meg-

határozni. Előbbi feltétele a stabil makro-gazdasági környezet, míg az utóbbi a piaci verseny velejárója.

1. táblázat

**Megtakarítással rendelkezők aránya életkor szerinti felosztásban**

**Lakossági megtakarítások céljai és formái**

A GfK Piackutató Intézet – jelenleg elérhető legfrissebb – 2004. augusztusi, a lakosság megtakarítási szokásairól végzett felméréséről kiadott sajtóközleménye szerint Magyarországon a lakosság 38 százaléka rendelkezik pénzügyi megtakarítással, nagyobbik része viszont nem. Ez visszaesés a két évvel korábbi állapothoz képest, amikor még 43 százalék rendelkezett valamilyen megtakarítással. Ennek oka valószínűleg a fogyasztás növekedése és a hitelre történő vásárlás elterjedése, azaz a fogyasztási hitelpiac bővülése.

Életkor	2004. 1. negyedév
15–29 éves	28%
30–49 éves	39%
50 éves és idősebb	44%
<b>Országos átlag</b>	<b>38%</b>

A felmérés alapján legtöbbször a gyerekek jövőjére gyűjtenek, majd sorrendben a váratlan kiadások következnek, illetve a nyugdíjas évek. A jövedelmi helyzet és az életkor nagyban befolyásolja a megtakarítások alakulását. Átlagon felüli megtakarítással a diplomások, a havi 140 000 forintnál nagyobb jövedelműek és az 50 éven felüliek rendelkeznek. Az életkor előrehaladtával is láthatóan emelkedik a

2. táblázat

**Lakossági megtakarítások céljai a válaszadók százalékában, a megkérdezettek lakóhelyének településtípusa szerinti megoszlásban**

Gyűjtési cél	Országos átlag	Község	Város	Megyeszékhely	Budapest
Gyerekek jövőjére	20	21	20	19	17
Váratlan kiadásokra	17	21	16	17	15
Nyugdíjas évekre	11	10	13	10	12
Lakásra vagy ingatlanra	10	7	8	13	15
Otthon felújítására	7	9	6	8	3
Autóra	6	5	7	9	2
Utazásra, üdülésre	4	1	4	4	8

*Megjegyzés:* A temetés-sírkő átlaga 11 százalék, de statisztikailag kimutathatóan csak az 50 évesekre és idősebbekre jellemző; egy megkérdezett több célt is megjelölhetett.

*Forrás:* GfK Piackutató Intézet, 2004. augusztus.

megtakarítási kedv. A GfK által megállapított szenioroknak nevezett csoport 55 százaléka, míg a pályakezdőknek csupán 33 százaléka rendelkezik spórolt pénzzel. A nem, a foglalkozás, a lakóhely településnagysága vagy régiója viszont alig van hatással az arányokra. Jövedelem alapján a választóvonal 100 000 forint. Amelyik háztartásban ennél kevesebb a havi nettó bevétel, ott az átlagosnál kisebb arányban tudnak félre tenni. Ahol viszont nagyobb, ott átlagos vagy azt meghaladó a megtakarítással rendelkezők aránya.

A gyerekek jövője tűnik a legfontosabbnak a kutatás alapján a mai Magyarországon a lakosság körében. Legalábbis a megtakarítások legnagyobb része ezt a célt szolgálja. Átlagosan 20 százalék tesz félre utódai jövőjére, leginkább a 30–49 éves korosztály, ahol ez az arány 38 százalék. Befolyásolja még a választ – értelemszerűen – az illető családi állapota, társadalmi státusa. A váratlan kiadásokra történő takarékoskodás tekinthető a második legfontosabb célnak, elsősorban az idősebbek, az alacsony jövedelmű háztartások, illetve a községben élők körében. A nyugdíjas évek mint gyűjtési cél előkelő helye (átlagosan 11 százalék) az 50 éves és idősebb korosztály magas mutatóinak eredménye. Még nyilvánvalóbb az életkor szerepe a temetésre vagy sírkőre gyűjtők körében, akik szinte kizárólag 50 évesnél idősebbek. A lakás- vagy ingatlanvásárlás elsősorban a pályakezdőknél fontos szempont, rajtuk kívül még a 15–29 évesek körében jelentős cél, de így is csak 10 százalékos az átlagos mutató ebben a kategóriában, köszönhetően annak, hogy nagyon nagy eltérések mutat-

koznak az életkor függvényében. Ezen kívül még ház- vagy lakásfelújítás (7%), autóvásárlás (6%), utazás (4%) és nagyobb értékű műszaki cikk vásárlása (2%) szerepelt a megnevezett megtakarítási célok közt. Érdekes, hogy minden tizedik megkérdezett konkrét cél nélkül tesz félre pénzt. A változásokhoz tartozik, hogy céltudatosabb lett a spórolás. Két éve kétszer annyian (21 százalék) tettek félre pénzt konkrét cél nélkül, mint az ideai 10 százalék. Akkor a váratlan kiadások szerepeltek az első helyen, a lakásvásárlás pedig a másodikon. Az átrendeződés feltételezhető okai egyrészt, hogy rohamosan bővülnek a fiatalok továbbtanulási lehetőségei, részben a családok terheinek növelése árán. Másrészt a lakáshitelek sok érdekeltet kedvező feltételekkel juttatnak saját otthonhoz, így már nem annyira elterjedt a lakásra gyűjtés.

A pénzügyi befektetések formái közül legtöbben még mindig a kockázatot alig jelentő takarékbetétet és folyószámlát választják. A tendencia azonban a korábbi évekhez képest csökken, ahogyan szerte Európában. Magyarországon a felnőtt lakosság 22 százaléka tartja megtakarításait bankbetétben vagy -számlán. Életbiztosításban 14, nyugdíjalapban 10 százalék tartja a félretett pénzét, de a fejlett megtakarítási formának számító részvényben még mindig csak 4 százalék. Négy közép-európai országot vizsgálva kiderült, hogy míg a vizsgált országokban átlagosan 2 százalék rendelkezik legalább 25 000 eurós (jelenleg kb. 6,1 millió forint) megtakarítással, addig ez a szám nálunk 3 százalék. Az igazsághoz hozzátartozik ugyanakkor, hogy ezzel az értékkel csak

3. táblázat

**Lakossági megtakarítások céljai a válaszadók százalékában,  
a megkérdezettek lakóhelyének településtípusa szerinti megoszlásban**

Befektetési forma	Nyolc ált. v. kevesebb	Szaktanács- képző	Érettségi	Diploma	Országos átlag
Takarék- v. folyószámla	17	21	25	33	22
Életbiztosítás	6	14	18	23	14
Nyugdíjalap	4	8	12	19	10
Kötvény	3	5	5	5	4
Részvény	2	2	4	8	4

*Forrás: GfK Piackutató Intézet, 2004. december.*

Lengyelországot előzzük meg, ahol 1 százalék rendelkezik ekkora összegű megtakarítással, az átlagba sokkal kisebb súlyal beszámító Csehországban 5, míg Szlovéniában 13 százalék ez az arány.

A lakosság egyes csoportjai között a választott befektetési formák megoszlásánál Magyarországon a legnagyobb eltérések iskolai végzettség szerint tapasztalhatók. A képzettebb rétegekben sokkal inkább szokássá kezd válni a befektetés, mint a lakosság kevésbé iskolázott részében.

Bankbetéttel a diplomások 33, a nyolc általánost vagy kevesebbet végzettek 17 százaléka rendelkezik. Még nagyobb a különbség az életbiztosításnál, ahol 23, illetve 6 százalék a két szélső érték. Részvényekkel legnagyobb arányban a foglalkozás szerinti csoportosításnál találkozunk: a vállalkozók 16 százaléka érintett a tőzsdei árfolyamok alakulásában, de a diplomások is jóval meghaladják az átlagot. A nyugdíjalapok legnagyobb arányban a szellemi foglalkozású alkalmazottakat (25 százalék), valamint a 30–39 éve-

seket vonzzák (20 százalék). A kutatásból kiderül, hogy nem egyedi a magyarországi helyzet. Szlovénia kivételével, ahol 39 százalék rendelkezik életbiztosítással és 37 százalék bankbetéttel, mind a tizenegy vizsgált országban a bankbetét a legelterjedtebb megtakarítási forma. Ahol lemaradás tapasztalható Magyarországon, az a részvény mint megtakarítási lehetőség, aminek elterjedtsége alacsony szintű.

### Fogyasztási hitelkonstrukciók

Jelenleg a legnépszerűbb fogyasztási kölcsön hazánkban az áruvásárlási hitel. A szinte mindenki számára elérhető, egyszerűen megköthető és egyből élvezhető fogyasztási hitel annak ellenére nagyon népszerű, hogy ez a legdrágább hitelfajta a kereskedelmi bankok termékínálatában. A Magyar Nemzeti Bank statisztikáit vizsgálva látható, hogy a magyar lakosság leginkább két hiteltípust favorizál: az áru- és a lakáshitelt. Annak ellenére töretlen a rokonszenv a lakosság részéről, hogy az áru-

hiteltermékek kamata évek óta szinte változatlan. Miközben a betéti és egyéb hitelkamatok esetében a bankok rugalmasan követik a jegybanki alapkamat változását, az áruhitelre szinte nincs is hatással az általános kamatkörnyezet. Az ilyen szabad felhasználású, gyors elbírálású kölcsönök ára azonban elsősorban azért csillagászati, mert magas kockázatot jelentenek a bankok számára. A nagy verseny miatt elsőrendű szempont a gyorsaság és a minél egyszerűbb kockázat-elbírálás, így nem lehetséges az ügyfelek teljes kockázatának megállapítása. Ezeknél a hiteleknél arra sincs lehetőség, hogy a befagyott követelések esetén a bank visszavegye a terméket és másodlagos piacon értékesítve csökkentse saját veszteségét (mint például az autóvásárlási kölcsönök esetében). A másik drágító tényező az áruhitelknél az alacsony hitelösszeg és a relatíve rövid futamidő, így arányaiban sokkal magasabb ezen hitelek költségszintje, amit jóval rövidebb idő alatt kell megtérítenie az ügyfélnek. Tovább drágítja az áruvásárlási kölcsönöket az a jutalék, amit a hitelintézet fizet a kereskedelmi partnerének azért, hogy az ő termékével legyen elérhető a „részletfizetés”,<sup>9</sup> ne egy konkurens hitelintézet hasonló termékével. A fogyasztási hitelezésben ez új elem, de az autofinanszírozásban már régebben elterjedt a versenyhelyzet hatására. Ezt a 3-4 százalékos jutalékot végső soron a vásárló fizeti meg. Fontos

jellegzetessége ezeknek a hiteltermékeknek a szezonális. Novemberben és decemberben a szokásos üzletmenethez képest akár háromszorosára ugorhat a kereslet, köszönhetően az utóbbi években egyre erőteljesebben jelentkező karácsonyi vásárlási láznak, amit az összes piaci szereplő igyekszik maximálisan kiaknázni.<sup>10</sup>

Az utóbbi időkben hazánkban is elterjedni látszik a hitelkártya, egyre több bank jelenik meg a piacon, de a hitelkártyák jelenlegi magyarországi elterjedtsége még koránt sem érte el a nyugati országok színvonalát. Az emberek többsége továbbra is idegenkedik a hitelkártyáktól, emiatt az is előfordult már, hogy egy új termék népszerűsítésekor a kibocsátó bank szándékosan kerülte a hitel szó használatát. Igaz, az a termék nem a klasszikus értelemben vett hitelkártya volt, ebben az esetben már nem lehet megkerülni a „hitel” kifejezést. Így a hangsúly elsősorban a – tagadhatatlan – előnyök kihangsúlyozásán van. Az elmúlt tizenöt év alatt a lakosságba beleivódott, hogy „semmit sem adnak ingyen”, így nem is nagyon akarják elhinni, hogy egy hitelkártyával akár 45 vagy 51 napig ingyen használhatják a bank pénzét. Mindezt akár úgy is, hogy addig a sajátjuk kamatozik. Jelenleg Magyarországon, az igénylés feltételei alapján, a társadalom széles rétegei használhatnának hitelkártyát vásárlásaikhoz, mégsem teszik – legalábbis egyelőre nem terjedt el széles körben a hitelkártya mint fizetési eszköz. Pedig a hitelkártyával sokat nyerhet a használója. Igaz, még többet bukhat is, ha nem tartja be a játékszabályokat, ugyanis a visszafi-

9 Az ügyfél szempontjából gyakorlatilag részletfizetésnek fogható fel az áruhitel, sokszor a reklámokban is így jelenítik meg a könnyebb érthetőség kedvéért, és hogy könnyebben megbarátkozzon a potenciális ügyfél a hitelfelvétellel, amitől esetleg idegenkedne.

10 Áruhitelre – karácsonyi kuncsaftoknak; FigyelőNet

**Hitelcélok és -típusok összefüggése**

Hitelcél/Hiteltípus	áru	személyi	folyószámla	hitelkártya
Áruvásárlás	X	X	X	X
Autóvásárlás		X		
Napi pénzügyek			X	X
Utazás, üdülés		X	X	X
Betét fenntartása			X	X

zetési késlekedés és a hitelkeret túllépés komoly következményekkel járhat az illető pénztárcájára nézve. A kamatmentes periódus utáni visszafizetés magas kamattal jár, a hitelkeret túllépése esetén pedig a bank minden esetben egységes díjat számít fel, tehát akár 5 forintnyi túllépés miatt is fizetni kell, ami jelenleg 1500 forinttól 3500 forintig terjedő összeg lehet. Viszont okosan használva talán az egyik legjobb hitellehetőség fogyasztási célra.<sup>11</sup>

Ezen kívül még két hitelkonstrukció tekinthető elterjedtebbnek Magyarországon, a folyószámlahitel, és a személyi kölcsön, két szabadon felhasználható hitel, amik azért alapvetően nagyon is különböznek egymástól mind az igénylés, mind törlesztés szempontjából.

**Hitelcélok – hiteltípusok**

A bankok által ajánlott hitelek nem mindig és nem csak arra használhatók, mint amit a nevük alapján gondolnánk. Ezen kívül a kondíciókban is jelentős eltérések

mutatkoznak, így egyáltalán nem mindig, mit választunk, ha valamilyen célból hitelhez kell folyamodnunk.

Tartós fogyasztási cikk vásárlása esetén adódik a legnagyobb választási lehetőség, illetve ha rövid futamidőre felvett kölcsönrel megoldható az átmeneti pénzhány. Ezekre a célokra a bankok többnyire áruhitelt vagy személyi hitelt ajánlanak, pedig a folyószámlahitelek kamata általában alacsonyabb, és ha az éves felülvizsgálatkor az ügyfél továbbra is megfelel a bank által támasztott feltételeknek, úgy automatikusan meghosszabbítják a szerződést. Használhatunk e célokra hitelkártyát is, ez szintén évente meghosszabbítható és nagyon rugalmasan alkalmazható. További előnye a folyószámlahitelnek, hogy a futamidő alatt ezeknek a hiteleknek az igénybevétele anyagi helyzetünknek megfelelően rugalmasan alakítható. Előtörlesztés és újbóli lehívás azonban, rövidebb időszakokra is, a bank külön döntése nélkül lehetséges, ezért a teljes futamidő alatt jelentős kamatmegtakarítás érhető el.

Dinamikusan nő az áruhitelek állománya, pedig ez a legdrágább hiteltípus. Vonzereje az, hogy a vásárlás helyszínén

<sup>11</sup> Hitelkártya – Csodafegyver vagy átverés – Tanuljunk meg használni!; portfolio.hu

történik az ügyintézés, ha beleszerettünk valamibe, akkor is megvehetjük, ha nincs rá pénzünk. Azt azonban tudni kell, hogy nem szabad csak a reklámok alapján dönteni. Az áruhiteltermékeknel a teljes hiteldíj mutató akár 35% felett is lehet, és bizonyos esetekben találhatunk jobb alternatívát. Az sem elhanyagolható szempont, hogy egy-egy új kölcsön jelentős díjakkal, jutalékokkal jár, ezért, ha van rá lehetőség, érdemesebb lehet egy meglévő hitelkerethez nyúlni, mint új hiteligénylést benyújtani valamelyik pénzintézethez. Még ha elsőre kedvezőbbnek is tűnik a kamat, a THM már nem biztos, hogy alacsonyabb a meglévő hitelkeret jelentette tehernél.<sup>12</sup>

Egy szempontot persze nem lehet figyelmen kívül hagyni: nem minden esetben használható a fent leírt összes típus az adott célra, mert a bankok csak meghatározott összeghatárig kínálják az egyes konstrukciókat. Tehát például kis összegű személyi kölcsönt nem találunk a bankok kínálatában, mert ezt a hitelfajtát csak egy meghatározott összeg fölött éri meg nyújtani, de áruhitelt sem igényelhetünk bármekkora összegben.

### **Új megoldások az értékesítésben – Co-branded és szponzorkártyák**

A co-branded és a szponzorkártyák tőlünk nyugatabbra már elterjednek számítanak, Magyarországon azonban 2004-ben még felfutás előtt áll a piac. 1992-es európai

debütálásuk óta e konstrukciók népszerűsége töretlen. A MasterCard Europe, a kategória piacvezető kártyatársasága, jelenleg több mint 2000 programot és 10 milliónál több kártyát jegyez kontinensünkön, és ez a piaci szegmens évente 40%-kal bővül. A piacrészesedés kb. 40%-át a kiskereskedelmi szektorral közös kártyaprogramok alkotják, ezen felül a piac többi részén – ennél kisebb részesedéssel – légitársasági, utazási, iskolai, biztosítási, jótékonyossági, üzemanyag/autó, média, sport vagy egyéb kártyaprogramok osztoznak.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a co-branded konstrukciók terjednek el leggyorsabban és leghatékonyabban a különböző célcsoportokban, mivel olyan rétegeket érnek el, amelyek hagyományos konstrukciókkal nehézkesen vagy csak nagyon magas költségek árán lennének elérhetők. A MasterCard Europe felmérése szerint egy átlagos co-branded kártyával birtokosa általában 25%-kal többet költ, mint a standard konstrukciójú változatokkal. Ennek oka egy-egy szervezet, ügy iránti hűség vagy egyéb ösztönzés, például kereskedelmi akció motiválja. A kiemelkedően sikeres programok esetén ez az arány akár kétszerese vagy háromszorosa lehet egy átlagos kártyának. További előnye a programnak, hogy a célzottabb elérésnek köszönhetően a kártyák kibocsátói átlagon felüli érdeklődésre számíthatnak, és a megszerzett ügyfelek közül 10-20 százalék marad hűséges az általa választott konstrukcióhoz, mint a hagyományos kártyák esetén. Amennyiben hűségpontok, vagy más ösztönző ajándékok kapcsolódnak a kártyához, a bank kockázata is alacsonyabb, mert az

<sup>12</sup> Mire és hogyan használjuk a lakossági hiteleket?; BankWeb

ügyfelek jobban odafigyelnek a fizetési kötelezettségeikre, nehogy azok elmulasztása miatt elessenek az ajándékponctoktól. Ezen kívül a marketingköltségek is kedvezőbben alakulnak a partnerek számára, mert mindkettejük marketinglehetőségeit kihasználhatják, s ezáltal hatékonyabb és alacsonyabb költségekkel járó kommunikációt tudnak megvalósítani.

Itthon dinamikusan fejlődik ez a piac, számos új program megjelenésének lehetünk tanúi az elmúlt év során, és az idei évben is új, innovatív kártyaprogramok elterjedése várható. A kártyákkal generált tranzakciós volumen még viszonylag alacsony, de folyamatosan emelkedik.<sup>13</sup>

### Új termékek a piacon

Jóllehet az áruhitelek esetében a THM tartósan 30 százalék fölött van, és bár némi lassulás jelei érezhetők a hazai áruhitelpiacon, a régióban továbbra is Magyarországon a legnépszerűbb ez a hiteltermék. 2004 áprilisától egy újabb termék, az áruhitelkártya jelent meg Magyarországon, amivel még egyszerűbbé válik az áruhiteligénylés, és akár a kamatok is csökkenhetnek. Mivel a régióban nálunk a legfejlettebb az áruhitelszegmens, itt került először bevezetésre az áruhitelkártya. A konstrukció újabb lendületet adhat a lassuló áruhitelpiacnak, és egyben költséghatékony alternatívát jelent a potenciális ügyfeleknek. Mivel ismételt felhasználás esetén nem igényel újabb bírálatot, alacsonyabb költ-

séggel jár a kibocsátó hitelintézet számára, így elvileg nem elképzelhetetlen, hogy ezen áruhitelkártyák kamata alacsonyabb legyen „hagyományos” társaikénál, de vélhetően pusztán ettől a kártyától nem fog lezuhanni a piac által gyakorlatilag elfogadott kamatszint.<sup>14</sup> Erre akkor lesz legfeljebb lehetőség, ha a kereslet tartósan és jelentősen visszaesik, és a pénzintézeteknek nem lesz más eszköz a kezükben a forgalom élénkítésére.

Tekintve, hogy a fogyasztási hitelek piacán már nem beszélhetünk „hitelezési boom”-ról, és a turizmus sem szárnyal, a két „iparág” közös termékkel próbál lendíteni mindkét szegmens forgalmán. 2004 márciusától lehetőség van utazási hitel igénylésére Magyarországon. Az utazási kölcsön Nyugat-Európában évek óta nagy népszerűségnek örvend, így várható volt, hogy előbb-utóbb a hazai piacon is megjelenik. Jelenleg még nehéz felmérni az itthoni igényeket, de a termék meghonosító – a Credigen Bank és az IBUSZ – 400-500 milliós forgalomnövekedést várnak az új lehetőségtől.<sup>15</sup> A megcélzott célcsoportot azok a viszonylag jó anyagi helyzetben lévő, 25–35 év közötti fiatalok jelentik, akik pénzüket hitelfelvétellel kombinálva szeretnék távolibb, drágább helyekre elutazni. Az eredeti tervek szerint átlagosan 100 ezer forintos hitelösszeggel számolnak, de Nyugat-Európában a milliós kölcsönösszegek a jellemzőek. Az utazási hitelek esetében a THM értéke 33–35 százalék körül alakul, ami néhány

13 MasterCard Co-branded és szponzorkártyák; Bankkártya NetInfo

14 Áruhitelkártya – zsebben hordott hitel; FigyelőNet

15 Rajtuk kívül a Magyar Cetelem Bank és a – Postabank megszűnése óta – az Erste bank is kínált utazási kölcsönt, de az Erste rövid idő után kiszállt a piacról.



százalékkal kedvezőbb a klasszikus áru-hiteleknél, de kétséges, megér-e vajon ennyit egy utazás.<sup>16</sup> Jelenlegi formájában az utazási hitel a néhány százezer forintos összegeknek köszönhetően a hitelkártyák konkurensé, azoknál jóval rosszabb feltételekkel, de amennyiben itthon is elterjednek az egy-két milliós utazási hitelek, úgy a személyi kölcsönnek jelenthetnek majd konkurenciát, legfőképpen az egyszerűbb, gyorsabb és kevésbé szigorú hitelbírálatnak köszönhetően.<sup>17</sup>

### **Devizahitelek – előnyök és kockázatok**

A 2004-es év a lakossági hitelpiacon a devizahitelek térnyeréséről szólt. A hiteltermékeknel a forint és deviza alapú konstrukciók között fennálló kamatkülönbözet miatt a lakosság egyre szívesebben választja a devizahiteleket. Egyértelműen látszik, hogy a devizahitelek előnye a forint alapúval szemben az alacsonyabb kamatban rejlik, aminek köszönhetően a havi törlesztőrészek is jóval mérsékeltebbek, de éppen a törlesztőrészek azok, amik szinte azonnal reagálnak a kamat- vagy árfolyamváltozásokra. Ez persze pozitív változás is lehet, hiszen akár csökkenhetnek is a részek, de fennáll a veszélye, hogy olyan mértékben emelkednek, amit a hitelfelvevő nem bír el anyagiilag. A médiában elsősorban a deviza lakáshitelekről esett szó, de az egész hitelpiacon megfigyelhető volt a devizahi-

telek nagymértékű előretörése az összes hiteltermék arányában.

Hangsúlyozni kell, hogy a devizahitelek esetében egyelőre nem a teljes hitelállományban képviselt arány (kevesebb mint 5%), hanem a kiugró növekedési ütem a figyelemre méltó.<sup>18</sup> Noha az összes devizahitel idei első hét hónapos növekményének kevesebb mint 15%-át adta, mégis idén a lakossági devizahitelek bővülése tartotta idén leginkább izgalomban a piacot. Ennek oka talán az lehet, hogy itt tapasztalhattuk a leggyorsabb növekedési ütemeket: a deviza alapú lakossági hitelek az év első hat hónapjában 91,2%-kal, 198 milliárd forintra gyarapodtak, ezen belül is a lakáshitelek állománya – 18 milliárd forintról 59-re ugorva – több mint megháromszorozódott. Persze ezeknek a tételeknek az összes hitelen belüli súlya egyelőre még elenyésző: a lakossági hitelek esetében júliusban a deviza csupán 7,3%, míg a lakáshiteleknél ennél is kevesebbet, 3,4%-ot tett ki. Az utóbbi időben azonban elképesztő növekedési ütemeket tapasztaltunk itt: a lakáshitelek esetében júliusban 30% feletti volt a havi bővülés, de a nem lakás célú lakossági hitelek esetében is elérte a 10%-ot. Mindezzel párhuzamosan a forinthitelek állománynövekedése mindkét szegmensben gyakorlatilag megállt. Mindenesetre, még ha ezek a növekedési ütemek fenn is maradnának, a devizahitelek aránya sem a lakossági, sem a lakásszegmensben belül nem nőhet az év végére 10% fölé. A trendek egyértelműek: a devizabetétek 2002

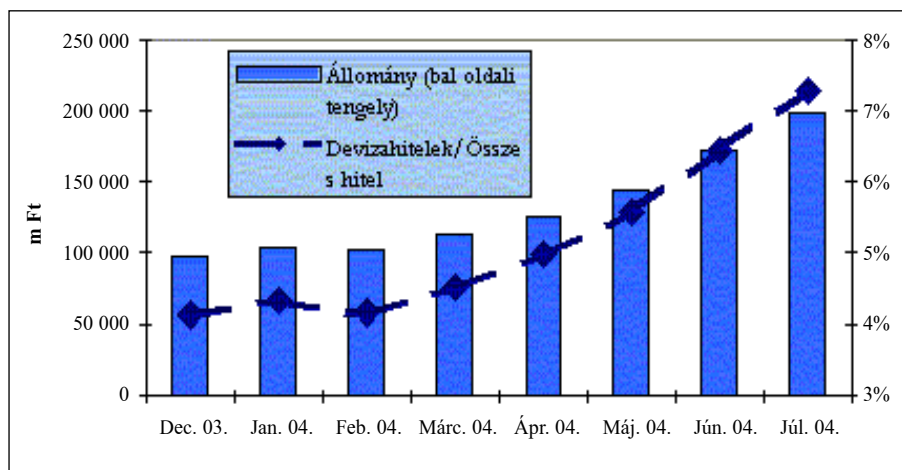
16 Nyaralás hitelre; index.hu

17 Luxusutak pénz nélkül; Privátbankár.

18 A magyar lakosság eladósodottságáról – Mi van a számok mögött?; portfolio.hu

4. ábra

## Devizahitelek aránya a lakossági hitelekben belül



Forrás: portfolio.hu

óta folyamatos csökkenést mutatnak, míg ez idő alatt a devizahitelek dinamikusan növekedtek, méghozzá a forinthiteleknél sokkal gyorsabban.<sup>19</sup>

A Magyar Nemzeti Bank nemrég megjelent lakásfinanszírozási tanulmányában az elemzők számszerűsítették a hitelfelvevők kockázatát. Azaz, ha a devizahitelek 1,5 százalékponttal emelkednek, akkor ez egy húszéves futamidejű hitelnél 12,2 százalékkal emeli a havi törlesztőrészletet. A 15–20 éves futamidejű devizahitelek esetében különösen nagy kockázatot jelent, ha az adósoknak egyáltalán nincs devizabevételük, hiszen ennyi idő alatt beláthatatlan változások is történhetnek.

2004 júniusában a svájci jegybank úgy döntött, hogy negyed százalékponttal, azaz nulláról 0,25 százalékkal emeli a kamatot. S az sem jó hír, ha a svájci frank látványosan drágul, ez is duzzasztja a törlesztőrészleteket. Mégiscsak bekövetkezhet az, amitől annyira óv az MNB, miszerint lehetőleg abban a pénznemben adósodjunk el, amiben bevételünket szerezzük. Kiszámíthatatlan, hogy a svájci jegybank mikor emel ismét kamatot, vagy az euróval kapcsolatban mikor születik hasonló döntés. A kockázat mindenképpen létezik.<sup>20</sup>

19 Mi történik idén a magyar bankpiacon? – Elemzés a Nemzetközi Bankárképzőtől; portfolio.hu

20 A kockázatokról és mellékhatásokról kérdezze meg bankját. HVG.

### KONKLÚZIÓK

Magyarországon a lakossági hitelpiac hirtelen fejlődésen ment keresztül, amire számos példa akadt a világ más pontjain is a hasonló helyzetben lévő, felzárkózó gazdaságokban. Jelenleg a banki adósok száma még nem érte el fejlett országokban kialakult szintet, de számos más tényező indokoltá teszi, hogy foglalkozunk a kialakult helyzettel. Az egyik ilyen az itthoni bankszolgáltatások európaihoz viszonyított magas ára, ami leginkább az európainál jóval magasabb kamatmarzsoknak tudható be, egy másik ok pedig a rendkívül fejletlen hazai pénzügyi kultúra, ami talán még nagyobb problémát jelent. Véleményem szerint ez az egyik legfontosabb probléma, ha el akarjuk kerülni, hogy a lakosság erején felül adósodjon el. Ezen kívül az sem hagyható figyelmen kívül – bár ez szorosan kapcsolódik az előzőhöz –, hogy a háztartások megtakarítási hajlama és az igénybe vett megtakarítási formák terén is jelentős az elmaradásunk.

#### A pénzügyi kultúra kérdése

Míg a bankbetétekre ismét csak egy számjegyjű kamatot fizetnek a különböző hitelintézetek, addig a fogyasztási hitelek-nél mindent összeadva a hitelek teljes költsége akár az évi 30-40 százalékot is elérheti. Egyelőre azonban mégsem lát-szik, hogy a háztartások kamatérzékenyek lennének, a legnépszerűbb fogyasztási kölcsön pont a legdrágább, az áruhitel. Mindezt éppen a hazai fejletlen pénzügyi kultúra okozza, amin érdemes lenne el-

gondolkodni, és akár lépéseket tenni a változásért. Kérdés persze, hogy ki lehet az, aki ezt megteszi. A Felügyelet (PSZÁF) rendszeresen közzéteszi a választást megkönnyíteni hivatott összehasonlító táblázatokat, sőt, az áruhitelekről részletes tájékoztató is készült, kiemelve a benne rejlő veszélyeket. Kérdéses viszont, hogy milyen hatékonyságú ezeknek az írásoknak a megismertetése a célközönséggel. A PSZÁF ugyan rendszeresen frissíti internetes oldalán ezeket a táblázatokat, de ezzel legfeljebb azokat a fogyasztókat tudja elérni, akik eleve tájékozottabbak pénzügyi (vagy bármilyen más) kérdésekben, hiszen igénybe veszik, igénybe vehetik az internet nyújtotta előnyöket. A jelenlegi hitelezési gyakorlat viszont afelé halad, hogy minél szélesebb rétegek vehessék igénybe például az áruhiteleket, és ezért egyre lejjebb viszik a szükséges minimális jövedelmeket. 2004 végére előfordultak olyan ajánlatok is a piacon, ahol az áruhitel-igénylés minimális feltétele 30 000 forint havi nettó kereset, amint az a PSZÁF legfrissebb tájékoztatójából kiderült. Ilyen jövedelem mellett aligha rendelkezik bárki internet hozzáféréssel, így az egyébként fontos információk sem jutnak el hozzá, csak a televízió, a nyomtatott sajtó – a statisztikák szerint elsősorban a bulvársajtó –, vagy a köztéri plakátok jelenthetnek számára információforrást. Ilyen felületen viszont nem találkozni a korábban már említett tájékoztató anyagokkal. A bankok természetesen csak olyan ügyfélnek nyújtanak hitelt, akitől annak visszafizetését is remélhetik, viszont a BAR-listás ügyfelek megnövekedett száma mutatja, hogy nem

lehet 100 százalékos biztonsággal megállapítani az adott ügyfélről, hogy vajon hogyan fog törleszteni. Ez a hitelintézeteknek is addicionális kockázatot jelent, ami nem segíti elő a hitelköltségek csökkenését; a felmerülő kockázatot minden hitelintézet belekalkulálja a hitelkamatokba.

Pozitívnak mondható az új THM-rendelet kidolgozása, amivel elérhető, hogy a fogyasztó a hitel valós költségeivel szembesüljön. Mindez azonban csak felületi kezelése a problémának, ettől ugyan könnyebb lesz dönteni a hasonló konstrukciók között, de a fogyasztók még ugyanúgy a reklámokból fognak tájékozódni, és nincs garancia arra nézve, hogy a jövőben felelősebb döntést hoz majd az átlagos hiteligénylő, amikor újabb adósságba veri magát. Lehet, hogy egy másik konstrukció előnyösebb lehetne a számára, pusztán a THM ismerete nem elég ahhoz, hogy például a körülményesebben igényelhető hitelkártya mellett döntsön egy gyorsan megkapható áruhitel helyett (amivel azonnal megkapja például a számára „nélkülözhetetlen” tartós fogyasztási cikket is). Jelenleg Magyarországon gyakorlatilag az összes fejlett pénzügyi konstrukció elérhető, akár a megtakarítások, akár a fogyasztás oldalát vizsgáljuk. Így ez semmiképp sem lehet akadálya egy érettebb piac kialakulásának. Megfelelő ismeretekkel bárki találhat a piacon az aktuális szükségleteinek megfelelő konstrukciót, ha esetleg pénzzavarba kerül, vagy csak gazdaságilag előnyösebb számára például hitelkártyát használni, hisz közben a pénze kamatozhat is. Véleményünk szerint a jelenlegi helyzetért kár lenne felelősöket keresni. Kétségkívül

lenne még mit javítani, de a problémák többsége egyszerűen orvosolható, ha meg van hozzá a szándék. Egyedüli komolyabb problémának a már sokszor emlegetett pénzügyi kultúra szintjét véljük. Ha ez a szint emelkedne, fel sem merülne, hogy esetleg károsak a hiteltermékek a lakosságra nézve, mert intelligensen hozzáállva hatékonyan, akár kockázat nélkül használhatóak, továbbá egy érettebb piacon a kínálati oldalról kikopnak azok a szereplők, akik esetleg tisztességtelenül próbálnak előnyökre szert tenni.

### **Állami beavatkozás vagy piaci automatizmusok?**

Az elmúlt évben az is világossá vált, hogy létezhet állami támogatás nélkül, piaci viszonyok között is relatíve olcsó hitel. Ez most az év sikerterméke, a deviza alapú hitel (abból is a deviza lakáshitel), de a jelenség jól mutatja, hogy amíg mesterségesen beavatkoznak egy piac működésébe, mint ahogy az államilag támogatott hitelekkel történt, addig a piaci szereplők nincsenek arra kényszerítve, hogy újabb konstrukciók kidolgozásával lépjenek versenytársaik elé, ami egy jól működő piacon például a hitelkamatok csökkenését eredményezné. Viszont amint leveszi az állam a kezét az adott piacról, az rákényszerül, hogy a saját eszközeivel tartsa fenn az addigi érdeklődést, hogy jövedelmezősége ne romoljon. Így történt ez 2004-ben a lakáshitelek esetében, de biztosak vagyunk benne, hogy a lakossági hitelpiac más szegmenseiben is rejlik még lehetőség, ha fokozódik a verseny. A je-

lenlegi hazai piaci viszonyok sajnos még nem értek meg arra, hogy igazi verseny alakulhasson ki, és érdemben csökkenjenek a hitelfelvevők kamatterhei. Az egyes részpiacokon csupán néhány szereplő van jelen, és mivel a piac telítettsége egyelőre viszonylag alacsony szinten maradt, ez a néhány szereplő nem kényszerül valódi versenyre. Ehhez néha a jelenlegi jogszabályok is kedveztek, de az új THM rendelet és az uniós tagság is pozitív hatással lehet a jövőben.

### Devizahitelek

Nem szabad persze elfeledkeznünk a devizahitelek kockázatairól sem. Igaz ugyan, hogy – jelenleg – olcsó alternatívát jelentenek forint alapú társaikkal szemben, de fokozott óvatossággal kell eljárni, ha valaki ilyen konstrukció mellett dönt. Fontos, hogy a hitelfelvevők döntéseit ne a jelenlegi kamat- és árfolyamszint alapján maximalizálják, azaz az így kiszámított törlesztőrészletet ne tekintsék fixnek és a jövedelmükből maximálisan hiteltörlesztésre fordíthatónak, hanem számoljanak a jövőbeni törlesztőrészlet esetleges jelentős ingadozásával, valamint a törlesztőrészletek nagyságát befolyásoló egyéb költségekkel is. Ilyen addicionális költség a devizahiteleknél alkalmazott vételi-eladási marzs: a hitelintézet folyósításkor az engedélyezett kölcsön forintértékének megállapítása során deviza vételi árfolyamot alkalmaz, és úgy jár el, mintha a jóváhagyott hitelt megvásárolná ügyfelétől; törlesztéskor ettől eltérően a befizetett forintösszeget deviza eladási árfolyamon konvertálja. A – hitel-

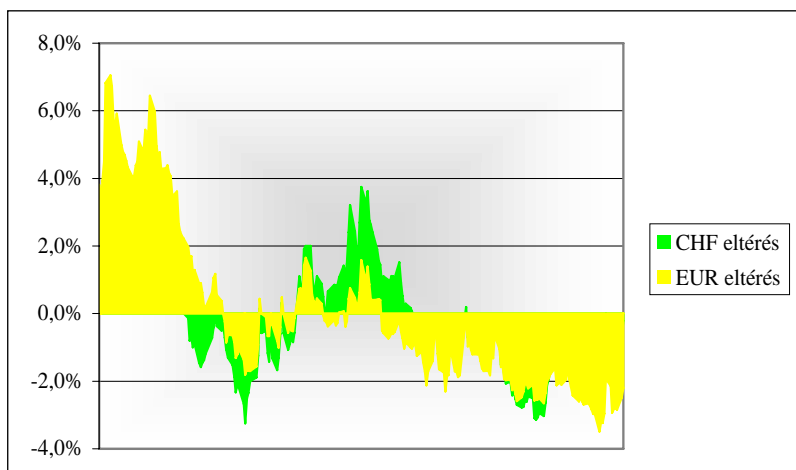
intézetenként egyedileg megállapított – vételi és eladási árfolyam közötti különbség 2-3%-kal növelheti a forintban kifejezett törlesztőrészletet. Nem kizárt, hogy a hitelintézetek az árfolyam-különbséget mellett a költségeik fedezésére a tranzakció értékével arányosan megállapított konverziós díjat is felszámítanak.

Ez újból felveti a pénzügyi kultúra kérdését, mert tájékozatlanul, csak a kamatra figyelve komoly veszélynek teszi ki magát bárki, aki belevág. Viszont körültekintőbben alkalmazva valódi alternatívát jelenthetnek ezek a konstrukciók abban az esetben, ha a jövőben esedékes törlesztésekbe az árfolyam-ingadozások hatásait is belekalkuláljuk.

Az 5. ábra az euró és a svájci frank napi árfolyamainak átlagárfolyamtól való eltérését mutatja. Látható, hogy a két valuta az év során általában azonos irányban, de eltérő mértékben változott. A két deviza vonatkozásában 2004-ben a legnagyobb ingadozás az eurónál 7%, a svájci franknál 5% körül volt. A THM kötelezővé tétele itt is tisztább körülményeket teremt, de az árfolyam-ingadozásokat még egyetlen elemző sem tudta előre pontosan megjósolni. A devizában denominált hitelek addicionális kockázata – az előbbi árfolyamkockázat mellett – a kamatkockázat. A cikk megírásának időpontjában az eurózónában és Svájcban egyaránt rendkívül alacsonyak a kamatok; az elemzők által középtávon várt kamatemelkedés mértéke elérheti az 1,5–3 százalékpontot. A törlesztőrészletek emelkedésének kockázata tehát nem elhanyagolható.

A forinthelekkel összehasonlítva a devizahitelek törlesztőrészletei kétsége-

Átlagárfolyamtól való eltérések 2004-ben



lenül nagyobb mértékben és gyakrabban változhatnak. Ennek oka egyrészt az átárazódási periódus rövideje, de közrejátszik az árfolyamkockázatnak a fogyasztóra (a hitelfelvevőre) történő azonnali áthárítása is. A háztartások védtelenek az ilyen változásokkal szemben, mivel döntő részük nem rendelkezik természetes fedezettel, azaz devizában képződő rendszeres jövedelemmel. A háztartások által vállalt kockázatok mértéke függ az adott kamat- és/vagy árfolyamváltozás mértékétől és tartósságától.<sup>21</sup>

#### AZ ELŐTTÜNK ÁLLÓ ÉVEKBEN VÁRHATÓ VÁLTOZÁSOK

##### Fogyasztási hitelezés – átmeneti lassulás vagy kifulladás?

A magyar lakosság eladósodásával párhuzamosan felmerül a kérdés, hogy vajon hol vannak a piac korlátai. Tekintve, hogy eladósodottságban Magyarország már egészen közel került a fejlett gazdaságok szintjéhez, a bankoknak számolniuk kell azzal, hogy meglévő hiteleik mellé az ügyfelek már sokkal nehezebben szánják rá magukat újabb hiteltermék igénylésére. Ez alól kivételt képeznek a már adósságcspadába került emberek, de ők általában nem jelentenek hitelképes ügyfélkört egyik bank számára sem.

Mindennek ellenére a szektorban van még lehetőség a bővülésre. Egyrészt az ügyfelek kitettsége még koránt sem érte el a nyugati szintet, vagy a piac a bővülés ha-

21 Rimaszombati Edit: Devizalábazban. Lakáshitelezés nemcsak forintban (Bank és Tőzsde, 2004. 7. szám).

tárát, másrészt a lakosság hitelfelvételi kedve nagyban függ a pénzügyi kilátásoktól. Az elmúlt időszakban lassult a bérkiáramlás Magyarországon, 2004-ben a reálbérek gyakorlatilag stagnáltak, és ilyen helyzetben az emberek óvatosabbak a jövőjüket illetően, kevésbé nyúlnak hitelekhez, ha bizonytalannak érzik a jövőbeni lehetőségeiket. Ez azért fordulhatott elő, mert a korábbi években tapasztalt erőteljes reálbér-növekedés hatására egy, az ideihez hasonló stagnálást a lakosság esetleg visszaesésként élhet meg. Számos elemző tartotta fontosnak a bérkiáramlás lassítását, a gazdaság teljesítőképességéhez igazítását, hogy ne a fogyasztás legyen a gazdaság húzóereje. 2003. szeptemberi cikkében Bácskai Tamás is a kereslet manipulálásának veszélyeit hangsúlyozta a Bank & Tőzsde hasábjain: *„Ismét erőre kapott a közmunkán, állami és önkormányzati megrendeléseken, külföldi természetbeni segítyeken alapuló mesterséges konjunktúrapolitika, holott azoknak az volt és lehet a hivatásuk, hogy ellensúlyozzák a keresletnek a megtakarítások miatti apadását, mégpedig alacsony – vagyis likvid megtakarításokat taszító – kamatlábak mellett. Ha körülnézünk, sem nálunk, sem egyebütt nem látjuk a megtakarítási hajlandóság erősödésének jelét. [...] Annyiszor bebizonyosodott már, hogy a kereslet manipulálása kérészetű, hosszabb távon a növekedést és az egyensúlyt aláásó módszer, ahhoz hasonló, mintha a gazdaság drogot szedne. Tartózkodjunk tőle.”*<sup>22</sup> Ennek fényében az idei visszafogottság célja épp a

fogyasztás növekedési ütemének visszavetése volt, ami értelemszerűen közvetlenül érinti a fogyasztási hitelpiacot is. Ennek a visszafogottságnak persze meg lett az eredménye. A gazdaság egy egészségesebb növekedési pályára állt, ahol a fejlődés motorját a beruházások és az export jelentik. Ennek hosszú távú hatásaként egy stabil gazdaságban ismét lehetőség nyílik a bérek felzárkóztatására a fejlett európai országok szintjére, ami egy olyan egységes gazdasági térben, mint az Európai Unió, elkerülhetetlen, bizonyos tekintetben automatikus folyamat, amellet, hogy a kormányzati eszközökkel befolyásolható is egyben. Mindez azt eredményezi, hogy a gazdaság élénkülésével újabb hitelezési boom alakulhat ki, ha a lakosság bizalomindexe a saját pénzügyi kilátásait tekintve ismét növekedésnek indul.

#### **A rosszadás-lista jövője, a szükséges változtatások**

A banki panaszok egy nagy része a BAR-listával kapcsolatos, a jelenlegi rendszer ugyanis több szempontból roppant negatív következményekkel jár egyes esetekben. A mostani szabályozás szerint a pénzügyi intézmények a hitel- és hitel jellegű szerződés megkötésekor ugyanis csak arról kötelesek tájékoztatni ügyfeleiket, hogy adataik bekerülhetnek a BAR-ba. Arról viszont már nem kell értesíteniük az érintetteket, hogy valóban felkerülnek-e a listára. Így könnyen előfordulhat, hogy az ügyfél csak akkor értesül erről, amikor következő (akár évekkel később esedékes) hitel-igényét emiatt elutasítják.

<sup>22</sup> Bácskai Tamás: A keresletmanipulálás fenyegető árnyéka. Bank & Tőzsde, 2003. szeptember, 10. o.

Az Igazságügyi Minisztérium a tapasztalt problémák kezelésére méltányosabb személyi adónyilvántartásra tett javaslatot, mellyel a Magyar Bankszövetség is egyetért, így nagy a valószínűsége a megvalósulásának. Feltételezhetően a szövetség készíti elő egy, a jelenleginél pontosabb, garanciális elemeket is tartalmazó törvénymódosítás alapját. Erre még csak elképzelések vannak. A munka résztvevői mindenestre törekszenek arra, hogy a hitelintézeti törvény idevágó, szétosztott rendelkezései – a fogyasztóvédelem növekvő fontosságára is figyelemmel – lehetőleg külön fejezetben, áttekinthetően kapjanak helyet. A készülő szabályozásban fontos szempont lesz az ügyfelek megfelelő tájékoztatása, a nyilvántartásba vétel feltételeinek rögzítése és a jogorvoslati lehetőségek kidolgozása.

Felmerült egyebek közt az is, hogy bizonyos időszakokban az ügyfél ingyenesen tudakozódhasson az ő védelmét is szolgáló regisztráció adatairól. Az Igazságügyi Minisztérium szakemberei szerint a hitelintézeti törvény vonatkozó szabályai az adós személyiségi és vagyoni jogait egyaránt hátrányosan érintő hiányosságokat mutatnak. Az érintett ügy kerül fel az adósok feketelistájára, hogy az ellen nincs védekezési lehetősége. A „listás” pedig nemigen számíthat kedvező döntésre esetleges újabb hitelkérelmének elbírálásakor. Az igazságügyi tárca méltánytalannak tartja, hogy a rossz adós öt évig szerepel a regisztrációban, tekintet nélkül arra, mekkora kölcsönből, hogyan, mennyit törlesztett, mivel tartozik, illetve miért – neki felróható okból-e vagy önhibáján kívül – mulasztott. A bankszféra

képviselői egyetértenek azzal, hogy az adós időbeni értesítése, figyelmeztetése a nyilvántartásba vételről valóban nem nélkülözhető. Már csak azért sem, mert az érdekelt pótolhatja késedelmét, ami a hitelintézetenek is a legkedvezőbb megoldás. Még kérdéses, melyik szerv bírálná el az adós előzetes kifogását. Ugyancsak vitás, hogy panaszra megítéléséig listára vehető-e vagy sem. A bankok szerint a nyilvántartás megbízhatóságát és használhatóságát veszélyeztetné, ha a felvétellel meg kellene várni egy esetleg elhúzódó procedura végét. Álláspontjuk, hogy a mulasztó nem kerülhetné el a nyilvántartást, ahonnan természetesen rögtön törölnék kifogásának kedvező elbírálása esetén.<sup>23</sup>

A módosítások életbelépésével legalább a saját ügyében tisztán lát majd az ügyfél (a teljes adóslista a személyi jogok védelmében a jövőben sem lesz nyilvános), igaz, a listáról való lekerülés várhatóan ezután sem lesz könnyebb. Mindenesetre, ha valaki vitatja az adatok helyességét, akkor úgynevezett „ügyféltudakozványt” kérhet a bankjától. A tudakozványt valójában a Bankközi Informatika Szolgáltató (BISZ) Rt. juttatja el az ügyfélhez a bank közreműködésével, részletesen leírva a mulasztás jellegét és mértékét. (Mindezt szigorúan zárt borítékban kell továbbítani, hogy az ügyfélhez, tartalmáról ugyanis nem köteles a bankot tájékoztatni.) Ennek ismeretében lehet lépéseket tenni a listáról való lekerülés végett, amit megint csak a bank kezdeményezhet.<sup>24</sup>

23 Jobb lesz a rosszadós-lista; Világ gazdaság Online

24 Banki adóslista – feketén-fehéren; FigyelőNet



Ezen kívül rendszeresen felmerül egy pozitív lista létrehozásának ötlete is. A pozitív lista funkciója, hogy nyilvántartsa azokat a banki adókat, akiket banki szempontból megbízhatónak lehet tekinteni. Ez azt szolgálná, hogy aki mindig rendszerben törleszti hiteleit, és éveken keresztül „jó adós”-nak számít, a későbbiekben egyszerűbben és gyorsabban juthasson hitelhez. Mindez felveti egy olyan lista létét, amely valamennyi banki adóst nyilvántartaná, lehetővé téve, hogy egy új hitelkérelem esetén az adott bank tájékozódjon az ügyfél múltjáról, és ezt is bevehesse a bírálat szempontjai közé, megkönnyítve és felgyorsítva a procedúrát, ami esetenként megbízhatóbbá is válna ezáltal.

Az effajta pozitív listák eddig adatvédelmi okokból nem jöhettek létre Magyarországon, noha tőlünk nyugatabbra bevett gyakorlat mindkét megoldás alkalmazása. Ez felveti annak a lehetőségét, hogy az ügy érdekében akár az adatvédelmi törvény is változzon, és akkor már csak a jogalkotói szándék a kérdés.

#### **A THM jövője – eltűnnek végre az apróbetűk?**

A banki és nem banki hitelezés számos fogyasztóvédelmi kérdést vet fel, melyek közül rendszeresen előkerül a félrevezető reklámok ügye és a hiányos szabályozás miatt megkárosított fogyasztók. Az egyik legfontosabb kérdés ez ügyben a Teljes Hiteldíj Mutató alkalmazása, amivel a fogyasztó számára is könnyen összehasonlíthatóvá válnak a hitelek. Ennek érdekében a kormány 2004 végén új THM ren-

deletet hozott, ami 2005. januártól életbe lépve számos változást hoz a piac szereplőinek.

A jelenlegi gyakorlat szerint a bankoknak és a pénzügyi vállalkozásoknak nem kell minden esetben feltüntetniük hirdeteiken a THM értékét. Pedig a számtalan termék között a THM az egyetlen adat, ami összehasonlíthatóvá teszi azokat, és pontos képet ad a jövőbeni költségekről. Jelenleg például a folyószámlahitelek átlagos kamatszintje 20 százalék körül mozog, míg a THM elérheti a 30 százalékot is, igaz ennek értéke teljes mértékben a felhasználás módjától, tehát a lehívott hitelösszegetől függ. Még nagyobb a különbség a legnépszerűbb fogyasztási hiteleknél, az áruhiteleknél és a személyi kölcsönöknél. Itt a THM gyakran eléri a 40 százalékot, sőt az is előfordul, hogy három számjegyű értékkel találja magát szemben a figyelmes ügyfél. Az egyre népszerűbb deviza alapú hiteleknél is előfordulnak olyan pluszköltségek, amiket a pénzintézetek szívesen elrejtenek. Ilyen például a folyósítási és törlesztési árfolyam-különbözet.

Az elfogadott rendeletmódosítás jóvoltából valamelyest javulhat a helyzet: 2005. januártól már nemcsak a három hónapnál hosszabb futamidejű fogyasztási hitelek, hanem bármely lakossági hiteltermék esetében kötelező lesz a bűvös mutató használata. Jóllehet a rendelet végleges szövege még nem ismeretes, a kormány-szövívői tájékoztatón, illetve korábban már nyilvánosságra hozott információk alapján az tudható, hogy a kiterjesztés mellett a kalkuláció módja is változik. Általános szabályként a THM-nek minden a

banktól eredő költségelemet tartalmaznia kell, vagyis a kamat mellett a kezelési költséget, továbbá a hitelbírálat, az értékbecslés és a felülvizsgálat díját, új elemként pedig a devizahiteleknél a vételi és eladási árfolyam különbségét is (vagyis a forintban történő teljesítés miatt felmerülő „folyósítási” és „törlesztési” árrést).

A bankárlobbi érdekérvényesítő képességét mutatja azonban, hogy a nem banki költségeket továbbra sem kell belevenni a mutatóba. Így például kimarad a közjegyzői díj, a földhivatali illeték, illetve a tulajdoni lap kikérésének díja, továbbá a biztosítási és a garancia díj. A harmadik személynek fizetendő költségelemekkel kapcsolatban a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének szigorúbb álláspontja ütközött a Bankszövetség érveivel, a kettő ötvözeteként terjesztette végül a kormány elé a módosított rendeletet a Pénzügyminisztérium.

Szigorodnak viszont a közzétételi szabályok: a bankoknak a hitel kamatával és bármilyen egyéb költségével megegyező betűméretben és megjelenítésben kell feltüntetniük a THM-et is, néhány összegre és futamidőre konkrét adatokat is közölve.

Arról is tájékoztatniuk kell az ügyfeleket, hogy a mutató a futamidő elején érvényes feltételezéseken alapul, amelyek bármelyike később változhat (ilyen például az árfolyam), és nagyban befolyásolhatja a THM értékét. A reklámokban egy úgynevezett mintahitelt kell alkalmazni, vagyis az összehasonlíthatóság érdekében azonos feltételeket kell alapul venni. Ezenkívül pedig a fogyasztókkal tudatni kell, hogy mindez csak az adott időpontban, az adott kondíciók függvényében igaz.<sup>25</sup>

Mindezek a változások lehetővé teszik, hogy a szabályozottabb piacon a fogyasztók könnyebben tájékozódhassanak, és a választást is megkönnyítik az összehasonlítható termékek között. Ráadásul akár még versenyélénkítő hatásuk is lehet, hiszen a pontos költségek ismeretében a fogyasztó értelemszerűen a legkedvezőbb ajánlatot fogja választani. Az új szabályozás értelmében már nem lehet látszatakciókkal megnyerni a fogyasztót, ténylegesen olcsóbbnak kell lenni a konkurenciánál az érvényesüléshez.

25 THM – vége a bújócskának; FigyelőNet

## IRODALOM

- A devizaalapú lakásfinanszírozás addicionális kockázatai (Jelentés a pénzügyi stabilitásról, MNB, 2004. június)
- A hitelezési boom árnyoldala: 50%-kal nőtt a rossz adósok száma; *portfolio.hu* (2004. augusztus) <http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=43930>
- A kockázatokról és mellékhatásokról kérdezze meg bankját; HVG (2004. június 30.)
- A magyar lakosság eladósodottságáról – Mi van a számok mögött?; *portfolio.hu* (2004. november)

<http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=47633>

BÁCSKAI TAMÁS [2003]: A keresletmanipulálás fenyegető árnyéka; *Bank & Tőzsde*, 2003. szeptember, 10. o.

BankWeb: Forint vagy devizahitel, [www.bankweb.hu](http://www.bankweb.hu)

BETHLENDI ANDRÁS–NAGYNÉ VAS ERZSÉBET [2004]: A dinamikusan bővülő hazai fogyasztási hitelpiac a nemzetközi tendenciák tükrében; MNB – Jelentés a pénzügyi stabilitásról (2004.

- december) [http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu\\_stabil&ContentID=0](http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_stabil&ContentID=0)
- Egy számjegyűek lesznek a kamatok; [index.hu](http://index.hu/gazdasag/magyar/kamat041122) (2004. november) <http://index.hu/gazdasag/magyar/kamat041122>
- Európai Befektetési Barométer: a magánszemélyek kerülnek a pénzügyi kockázatot; GfK Piackutató Intézet (2004 december) <http://www.gfk.hu/sajtokoz/fr.htm>
- FEKETE EMESE [2003]: Áruhiteltek – karácsonyi kuncsaftoknak; FigyelőNet, (2003. november) <http://www.fn.hu/cikk.php?id=16&cid=70217>
- FEKETE EMESE [2004]: Áruhitelkártya – zsebben hordott hitel; FigyelőNet (2004. március) <http://www.fn.hu/cikk.php?id=16&cid=77082>
- FEKETE EMESE [2004]: Banki adóslista – feketén-fehéren; FigyelőNet (2004. szeptember) <http://www.fn.hu/cikk.php?id=16&cid=86515>
- FEKETE EMESE [2004]: THM – vége a bújócskának; FigyelőNet (2004. december) <http://www.fn.hu/cikk.php?id=16&cid=90662>
- Fiatalok fő megtakarítási célja a lakás, középkorúaké a gyerekek támogatása; GfK Piackutató Intézet (2004. augusztus) <http://www.gfk.hu/sajtokoz/fr.htm>
- Hitelkártya – Csodafegyver vagy átverés – Tanuljunk meg használni!; [portfolio.hu](http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=2&i=47280) (2004. november) <http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=2&i=47280>
- Jelentés a pénzügyi stabilitásról; Magyar Nemzeti Bank, (2004. december) [http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu\\_stabil&ContentID=0](http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_stabil&ContentID=0)
- KENDE KATALIN [2004]: Jobb lesz a rosszadós-lista; Világ gazdaság Online (2004 október) [www.vg.hu](http://www.vg.hu)
- Luxusutak pénz nélkül; Privátbankár (2004 június) [http://www.gazdasagradio.hu/html/cikk/na\\_komm.php?kommentar=8257&hir=16621](http://www.gazdasagradio.hu/html/cikk/na_komm.php?kommentar=8257&hir=16621)
- Másfél millió banki adós országa; [index.hu](http://index.hu) (2004. november) <http://index.hu/gazdasag/magyar/hitel041105>
- MasterCard Co-branded és szponzorkártyák; Bankkártya NetInfo (2004) [www.bankkartya.hu](http://www.bankkartya.hu)
- Mi történik idén a magyar bankpiacon? – Elemzés a Nemzetközi Bankárképzőtől; [portfolio.hu](http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=45340) (2004. szeptember) <http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=45340>
- Mire és hogyan használjuk a lakossági hiteleket? BankWeb (2004) <http://www.bankweb.hu/isklak/hitelok.htm>
- MÓRÉ CSABA–NAGY MÁRTON [2004]: Verseny a magyar bankpiacon; Magyar Nemzeti Bank (2004. augusztus) [http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu\\_mnbfuzetek&ContentID=0](http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_mnbfuzetek&ContentID=0)
- Nyiralás hitelre; [index.hu](http://index.hu) a Világ gazdaság nyomán (2004. március) <http://index.hu/gazdasag/magyar/hitel040319>
- A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének (PSZAF) összefoglalója a devizahitelekről, [www.bankweb.hu/iskpszafevhit.htm](http://www.bankweb.hu/iskpszafevhit.htm)
- RIMASZOMBATI EDIT [2004]: Devizalázban. Lakáshitelezés nemcsak forintban (Bank és Tőzsde, 2004. 7. szám)
- Se kecske, se káposzta – az árfolyamnyereség-adó buktája; [portfolio.hu](http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=45923) (2004. szeptember) <http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=45923>